

Sukulaisuus on kovaa työtä

Ruoka, huolenpito ja sukulaisuus mengeniä keskuudessa

Tuomas Tammisto

Johdanto

Ollessani kenttätöissä Papua-Uuden-Guinean saaristossa sijaitsevan Uuden-Britannian saarella Itä-Pomion alueella oli yksi alueen nuorista miehistä valmistumassa papiksi. Tulevan papin lähisukulaiset naapurikylistä olivat kokoontuneet hänen äitinsä luo keskustelemaan ensimmäisen messun yhteydessä järjestettävistä juhlallisuuksista, joihin useiden naapurikylien oli määrä osallistua. Valtaosan ajasta keskustelu oli verkkaista, ja vain muutamat vanhemmat miehet puhuivat käytännön järjestelyistä: saataisiinko tarpeeksi sikoja jaettavaksi juhlissa ja miten eri ohjelmanumerot sovitetaan yhteen. Jossain vaiheessa yksi tulevan papin tädeistä otti puheeksi tarjottavan ruoan, ja yhtäkkiä tunnelma sähköistyi ja lähinnä mengeniä käyttävä keskustelu kiihtyi niin, etten enää pystynyt seuraamaan sitä vähääkään. Tulevan papin äiti vastasi siskolleen pitämällä pitkän ja vihaisen puheenvuoron, minkä jälkeen hän siirtyi mielenosoituksellisesti syrjään istumaan eikä enää ottanut osaa kokoukseen. Hänen siskonsa pysyi yhtä lujana ja heidän vanhin veljensä, joka oli aiemmin johtanut keskustelua, yritti olla mahdollisimman sovitteleva. Olin ymmälläni: mitä oli tapahtunut? Miksi rauhallsuudessaan pitkäveiteinen tilaisuus oli yhtäkkiä muuttunut riidaksi? Koskiko riita todella ruokaa, kuten vajavaisen mengeniä perusteella arvelin?

Myöhemmin kuulin, että riita tosiaankin koski ruokaa ja tarkemmin sanoen sitä, voidaanko juhlallisuuksissa mengenien rituaaliperinteen mukaisesti jakaa myös kypsentämätöntä ruokaa, eli mengenien viljelemiä juureksia. Rituaaleissa jaetaan niin kypsennettyjä juureksia heti syötäväksi kuin kypsentämättömiä juureksia, jotka vieraat voivat viedä mukanaan.

Raa'an ja kypsän ero on keskeisessä asemassa Claude Lévi-Straussin (2008 [1966]) analyysissä ruoasta kommunikaation välineenä. Lévi-Straussin kuuluisa artikkeli pyrkii kartoittamaan loogisesti mahdolliset erottelut, joita erityyppisellä ruoan valmistuksella voidaan tehdä. Eri yhdistelmät raakaa, paistettua ja kypsää tarjoavat näin tietyn määrän erotteluja, jotka voivat toimia erilaisina viesteinä. Lévi-Straussin abstrakti symboliikka, jossa raaka ja kypsä edustavat lähinnä loogisia erottelumahdollisuuksia, ei auta kuitenkaan ymmärtämään tyhjentävästi mengenien suhdetta viljelemäänsä ruokaan, jossa ruoan konkreettisilla ominaisuuksilla on tärkeä rooli.

Kypsentämätön ruoka voidaan valmistaa myöhemmin, jakaa edelleen tai istuttaa uudelleen. Täten se eroaa kypsästä ruoasta vaihtohyödykkeenä, koska se mahdollistaa myöhemmät sosiaalisuutta luovat vaihdot. Osa papin sukulaisista arveli, että tämä raa'an ruoan jakaminen muistuttaa liikaa *kastomia* – kuten perinteisiä rituaaleja Papua-Uuden-Guinean yleiskielellä Tok Pisinillä kutsutaan – ja hukuttaa siten tapahtuman uskonnollisen luonteen. Tulevan papin täti oli paikallisen katolisen kirkon opettajia mukailleen todennut, että juhlien ohjelmaosuuden – erityisesti rituaalisen ruokajaon, jossa merkittävät vieraat kutsutaan jakamaan ruokaa juhlien osallistujille – tulisi olla mahdollisimman vähäeleinen, sillä pääosassa oli pappiuden sakramentin juhliminen. Tulevan papin äiti oli puolestaan todennut, että papiksi tulemisen myötä hänen poikansa jättää sukunsa sekä klaaninsa ja siirtyy yksinomaan Jumalan palvelukseen. Pojan opiskelujen tähden hän ei ole myöskään voinut järjestää tälle initiaatioita – tai *kastomia* – ja koska nyt on viimeinen mahdollisuus tähän, on ne järjestettävä kunnolla perinteisen initiaatiokaavan mukaisesti, minkä vuoksi myös raakaa ruokaa on jaettava. Kiista kesti kauan, mutta lopulta se päättyi kompromissiin, jossa raakaa ruokaa jaettiin perinteen mukaisesti, mutta toisaalta *kastomin* kaavoja rikottiin myös

tietoisesti – esimerkiksi jakamalla ruoka eri päivänä ja asettelemalla ruoka eri tavalla kuin initiaatioissa.

Mielenkiintoista useita viikkoja jatkuneessa, näennäisesti uskonnon ja rituaaliperinteen suhteesta käytävässä riidassa oli kuitenkin se, että nimenomaan ruoka nousi keskeiseksi kiistakysymykseksi. Se, että papin messua juhlistavassa tapahtumassa tanssisi *avlu* eli initiaatioissa esiintyvä metsänhenki, ei tuntunut häiritsevän ketään, toisin kuin ulkopuolista pieneltä yksityiskohdalta tuntuva riidan aihe: jaetaanko heti syötävän ruoan lisäksi myös raakaa ruokaa vai ei. Tässä artikkelissa pyrin osoittamaan, miksi tällainen kysymys ruoan jakamisesta on tärkeä tarkastelemalla sitä, miksi omavaraisesta kaskiviljelystä elantonsa saavien mengeniin parissa ruokakasvien kasvattaminen, jakaminen ja kuluttaminen ovat keskeisiä sukulaisuutta ja ihmisyyttä rakentavia käytänteitä ja niihin liittyviä symboleita. Tämän vuoksi ne ovat tärkeässä asemassa niin rituaaliperinteessä kuin arkielämässä ja muodostavat siten olennaisen osan mengeniin hyvää ja moraalista elämää koskevista käsityksistä. Riidan taustojen selittämisen aloitan kuvailemalla lyhyesti mengeniin ruoan tuotantoa ja sukulaisuusjärjestelmää, minkä jälkeen käsittelen ruoan jakamista niin juhlassa kuin arjessa.

Artikkeli perustuu vuosien 2011–2012 aikana tekemääni etnografiseen kenttätööhön Uuden-Britannian saarella asuvien mengeniin parissa. Mengen on noin 10 000 puhujan kieli, joka kuitenkin jakautuu useisiin murreryhmiin, jotka eroavat toisistaan myös kulttuurisesti. Oma kenttätöni tapahtui mengeniin asuttamien alueiden pohjoisosissa, joissa puhutaan mengeniin Cape Orford -murretta, joka käsittää noin 2 000 puhujaa. Tässä artikkelissa käytän yleiskäsitettä mengeniin viittaamaan Cape Orford -murteen puhujiin, mutta keskeiset huomiot pätevät kirjallisuuskatsaukseen perustuen mengeniin yleisemminkin, ellei toisin mainita. Artikkelissa oleva sanasto on Cape Orford -murretta, joka voi erota huomattavasti muista mengeniin murteista. Kenttätöni aikana perehdyin erityisesti mengeniin maankäyttöön, viljelytekniikoihin ja käsityksiin sukulaisuudesta. Ruoka, sen viljely ja jakaminen ovat keskeisessä asemassa sukulaisuuden uudelleentuottamisessa mengeniin parissa, kuten pyrin artikkelissani osoittamaan.

Ruoan tuotanto ja kasvattaminen

Valtaosa Itä-Pomion paikallishallinnon alueella asuvista mengeneistä saa elantonsa kiertävästä kaskiviljelystä, jossa metsään raivataan puutarhoja (mengen: *ngur*).¹⁰ Raivauksen jälkeen puutarha aidataan, kaskeetaan ja istutetaan. Puutarhat hylätään yhden sadonkorjuun jälkeen ja ne jätetään metsittämään kunnes metsä on kasvanut tarpeeksi vanhaksi, jotta puutarha voidaan raivata uudestaan. Tähän on mengeniin mukaan kaksi syytä: kun metsä kasvaa tarpeeksi vanhaksi, se palauttaa ravinteet maahan ja puut kasvavat riittävän isoiksi, jotta niistä voidaan tehdä välttämätön aita, joka pitää villi- ja kotisia poissa viljelyksiltä. Myös kaskeaminen lisää puutarhan hedelmällisyyttä (ks. Panoff, F. 1969). Tärkeimmät viljelyskasvit ovat taaro (*Colocasia esculenta*), jamssi (*Dioscorea esculenta* ja *D. Alata* lajikkeet) ja bataatti (*Ipomea batatas*), mutta puutarhoihin istutetaan myös muita ruokakasveja, kuten banaania, kassavaa ja papuja. Mengenin käsite *kning* (”ruoka”) viittaa erityisesti kaskipuutarhoissa viljeltyihin kasveihin, joita valmistetaan joko avotulella, maauuneissa tai kattiloissa keittämällä.

”Ruoka”, eli erityisesti taaro, jamssi ja bataatti, muodostavat aterian perustan, jonka ohella tarjoillaan yleensä lehdistä ja nykyään myös pikaruudeleista laitettua kastiketta. Lisukkeena voidaan myös syödä riistaa (lähinnä villisikaa), kalaa tai lihasäilykkeitä. Se, mitä (ja miten) syödään, ei koskaan ole neutraali asia, kuten Lévi-Strauss (2008) tai Mary Douglas (1972) ovat osoittaneet kiinnittäessään huomiota ruokaan kommunikaation välineenä. Etnisiä stereotyyppioita Papua-Uudessa-Guineassa tutkineen Ira Bashkow’n (2006) tutkimuksesta käy ilmi, miten juuri ruoka on keskeisessä asemassa stereotyyppien esittämisessä ja niiden jatkuvuudessa. Kaupasta ostettu ruoka, kuten riisi ja säilykkeet, assosioituvat Papua-Uudessa-Guineassa ”valkoisiin”, koska ne ovat ruoka, jota siirtomaavirkamiehet söivät partioidessaan maaseudulla (jossa he

¹⁰ Kiertävä viljely muuttaa jatkuvasti ympäristöä ja myös määrittää vuodenkiertoa. Uuden-Britannian trooppinen ilmasto jakautuu kahteen vuodenaikaan, eli sateiseen ja kuivaan kauteen, mutta viljelystään mengeniin seuraavat tiettyjen puiden kasvukausia, joiden mukaan tärkeimmät viljelyskasvit on istutettava (Panoff, M. 1969: 157; Tammisto 2012: 210). Vuotuiset juhlallisuudet, joita käsittelemme myöhemmin tässä artikkelissa, seuraavat puolestaan taaron ja jamssin sadonkorjuuajankoja.

usein kieltäytyivät syömästä paikallisten viljelemää ruokaa) (Bashkow 2006: 146). Nykyisin, riisi, säilykkeet ja muu ostettu ruoka mielletään osaksi kaupunkien ”valkoista” elämäntapaa. Valkoisuus ja paikallisuus eivät liity niinkään ihmisiin itseensä vaan heidän elämäntapoihinsa: jatkuvasti riisiä syövä papuausiguinealainen on ”valkoinen”, kun taas ruoan viljely ja maaseudun ruoan syöminen tekee henkilöstä, taustastaan riippumatta, usein paikallisen (Bashkow 2006: 173–174, 215–216).

Ruoan tuotanto on myös mengeniä keskuudessa vahvasti paikallisuuteen ja sukulaisuuteen liittyvä tekijä. Sukulaisuus puolestaan on keskeinen mengeniä yhteiskuntaa järjestävä ilmiö. Ihmiset viittaavat toisiinsa sukulaisuuskäsittein, ja alueella pidempään asuville ulkopuolisille annetaan tyypillisesti sukulaisten asema serkkuna, vanhempina ja lapsina, koska sukulaisuuskäsitteet säätelevät toimintaa monilla elämän osa-alueilla, kuten esimerkiksi taloudessa ja viljelyssä (ks. esim. Sahlins 1976: 211). Mengeniä sukulaisuusjärjestelmä perustuu äidin mukaan periytyviin klaaneihin, jotka jakautuvat kahteen puoliskoon. Klaanit ovat eksogamisia, eli avioliitot oman klaanin tai samaan puoliskoon kuuluvan klaanin jäsenen kanssa eivät ole sallittuja. Jokainen klaani on myös tietyn maa-alueen omistaja tai hallinnoija, mutta aviollisen eksogamian vuoksi harva asuu oman klaaninsa maalla tai viljelee sitä. Tätä on pidetty perinteisesti sosiaalisia suhteita luovana toimintana ja toiselle klaanille kuuluvan maan käyttöä keskinäisenä vaihtona, koska myös toisen klaanin jäsenet viljelevät muiden maita. Myös oikeudet raivata puutarhoja periytyvät erilaisia suhteita noudattaen, kun taas itse maanomistus periytyy äidin mukaan (tarkemmin maankäytöstä Tammisto 2012: 224). Täten ”muiden” maan viljeleminen vertautuu sosiaalisia suhteita ja sukulaisuutta luovaan vaihdantaan – kuten esimerkiksi rituaalisiin ruokajakoihin.

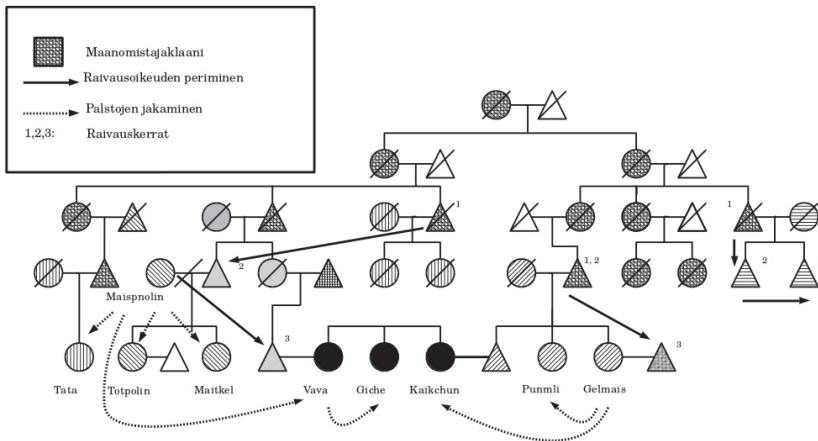
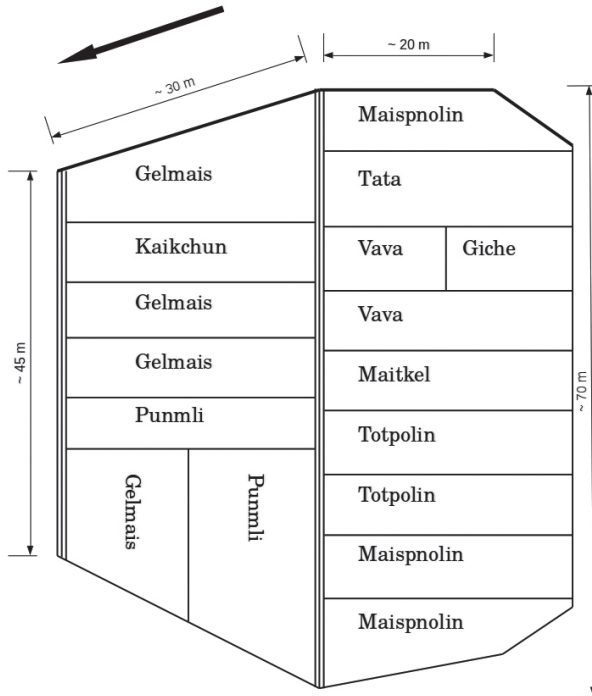
Myös itse puutarhan viljely vahvistaa ja luo sukulaisuussuhteita. Kun mies on raivannut puutarhan, jakaa hänen vaimonsa – tai naimattoman miehen tapauksessa hänen äitinsä tai siskonsa – puutarhan palstoihin, joita viljelemään kutsutaan muita naisia. Mikäli puutarha on tehty rituaaleja varten, auttavat viljelemään kutsutut naiset lahjoittamalla huomattavan osan sadosta puutarhan raivanneelle rituaalin järjestäjälle. Palstojen jakamisessa on kyse turvallisuudesta: naiset pyrkivät hajauttamaan istutuksensa mahdollisimman moneen puutarhaan, jotta

onnettomuuden – esimerkiksi sikojen tuhoaman puutarhan – sattussa kaikkea ruokaa ei menetettäisi. Monet naiset huomauttivat myös, että jakaminen ja yhteistyö ”kuuluvat meidän tapoihimme”. Yksittäisiä palstoja viljelemään kutsutaan muita erilaisiin sukulaisuus- ja ystävyys-suhteisiin perustuen, minkä lisäksi puutarhan omistajat pitävät huolen siitä, että esimerkiksi leskillä tai muilla naisilla, joilla ei ole veljiä tai miestä puutarhoja raivaamassa, on riittävästi palstoja ruoan istuttamiseen. Suhteet, joiden mukaan palstoja jaetaan, voivat ulottua jopa kolmen tai neljän sukupolven päähän (ks. Kaavio 1). Nähdäkseni palstojen jakaminen ei pelkästään seuraa sukulaisuussuhteita, vaan myös eriyttää ja vahvistaa olennaisia sukulaisuussuhteita yhteiskunnassa, jossa kaikki ovat käytännössä jollain tavalla sukua keskenään. Tämänkaltainen sukulaisuussuhteiden ”eriyttäminen” ja sosiaalisten rakenteiden luominen vaihtojen avulla on varsin tyypillistä melanesialaisille¹¹ yhteiskunnille (Wagner 1974; Robbins & Akin 1999: 14).

Ruoka, jolla tässä tarkoitetaan nimenomaan kaskipuutarhoissa viljeltyä ruokaa ja erityisesti päiväviljelyskasvia taaroa, assosioituu voimakkaasti istuttajaansa, ja erilaisilla lajikkeilla on myös omat historiansa. Taarolla on kymmeniä nimettyjä ala-lajeja, joista monet liitetään tiettyihin klaaneihin, joille lajikkeiden sanotaan ennen kuuluneen. Aiemmin toiselle klaanille kuuluvia taaroja ei saanut noin vain istuttaa, ja taarojen vaihdot olivat tapa luoda ja vahvistaa kahden klaanin välisiä suhteita. Nykyään taarojen istuttaminen ei ole rajoitettua, mutta silti monien yksittäisten lajikkeiden tarinat ovat tiedossa. Tiettyjä vanhoja lajikkeita pidetään suurella arvolla niiden maun mutta myös historiansa vuoksi. Kaskipuutarhan viljelystä vastaavat naiset kertoivatkin, että ”esivanhempien” lajikkeita varjellaan huolellisesti, jotta ne eivät pääse loppumaan.

Aiemmin myös miehillä oli omat taarolajikkeensa, mutta nykyään mängenien puutarhatyö on jakautunut selkeämmin tai eri tavalla sukupuolitettuihin töihin. Miehet raivaavat palstat ja rakentavat aidat, kun taas naiset istuttavat, kitkevät ja keräävät ruoan. Jako ei ole kuitenkaan tiukka, ja tarvittaessa miehet voivat tehdä naisten töitä ja päinvastoin. Se,

11 Melanesialla tarkoitetaan Uuden-Guinean, Salomon-saarten, Uuden-Kaledonian, Vanuatun ja Fidžin sekä näiden lähisaarien muodostamaa aluetta.

Kaavio 1. puutarhasta ja sukulaisuudesta.

että miehet viljelevät ja hoitavat ruokakasveja, on hyvin tyypillistä kautta Papua-Uuden-Guinean. Miriam Kahn (1986: 107–108) on kiinnostavasti osoittanut, kuinka kaakkoisessa Papua-Uudessa-Guineassa viljelyn eri vaiheet ovat sukupuolittuneita ja kuinka miesten ja naisten työtehtävien vaihtelu tuottaa ja välittää sukupuolieroja.

Klaanien lisäksi erityisesti taaro yhdistetään vahvasti myös istuttajaan-sa. Naiset saavat istuttamansa lajikkeet äideiltään ja muilta sukulaisilta, ja niiden säilymistä varjellaan. Nykyään Cape Orfordin mungenien parissa moni nuori on lähtenyt lähistölle perustetulle öljypalmuplantaasille töihin. Jos töihin lähtenyt on nuori nainen, niin hänen äitinsä osoittaa lähteneelle tyttarelle palstan puutarhassaan, jossa hän ylläpitää lapsensa ruokakasveja sillä aikaa kun lapsi on poissa. Jokaisella naisella on oma ”kokoelmansa” viljelykasveja, joiden jatkuvuus on tärkeää useasta syystä. Itsestään selvin syy on se, että toimeentulon ja ruoantuotannon kannalta kasvit eivät saa kuolla pois. Koska, kuten alla osoittan, ruoan jakaminen ja sen kautta annettu huolenpito ovat keskeisiä sukulaisuutta rakentavia seikkoja, on ruoka tärkeää sosiaalisen elämän ylläpitämisen kannalta. Jos naisen ”kasvivarastoa” ei ylläpidettäisi hänen poissa ollessaan, olisi paluu kyläyhteisöön hankalampaa. Koska viljeltävät kasvit saadaan vanhemmilta ja sukulaisilta, on niillä myös merkittävää tunnearvoa ja viljelykasvit yhdistävät siten eri sukupolvia. Näin kasvien jatkuvuus ilmentää myös sekä yksilöiden että yhteisön jatkuvuutta.

Taaro ja muut puutarhassa istutettavat ruoat vaativat jatkuvaa hoitoa. Istuttamisen yhteydessä tyypillisesti loitsitaan ruoan kasvun turvaamiseksi, ja esimerkiksi taarota kitketään ja karsitaan useaan otteeseen istuttamisen jälkeen. Taaron ja muiden ruokien kasvattamiseen liittyvät loitsut ovat yksittäisten henkilöiden salaisuuksia, jotka peritään vanhemmilta, eikä niitä saa paljastaa monille, sillä julkisina niiden katsotaan menettävän voimansa. Ennen varsinaisen ruoan istuttamista puutarhaan istutetaan inkivääriä, jonka kuumina pidettyjen ominaisuuksien katsotaan ravitsevan maaperää, mikä saa ruoan kasvamaan hyvin (ks. myös Panoff, F. 1969: 23, 28). Inkiväärin ”kuumuus” vertautuu kaskaamiseen, joka myös siirtää ravinteita maahan (ks. esim. Geertz 1970: 22–23). Myös loitsut perustuvat inkiväärin kuumuuden ja kaskan kaltaisiin vastaavuussuhteisiin. Loitsuissa viljelykasveja verrataan usein

muihin kasveihin tai eläimiin. Esimerkiksi jamssiloitsussa jamssia verataan käärmeseen, jotta jamssi ”luikertelisi” maan alla yhtä pitkäksi kuin käärme. Puutarhamagia ja muut viljelytekniikat (joihin myös magia voidaan lukea) perustuvat täten aktiiviseen vuorovaikutukseen istutettavien kasvien ja niiden istuttajien välillä (Panoff 1972; Kahn 1986: 90; Ingold 2000; Bashkow 2006: 165). Suhde viljelykasveihin on siten hyvin henkilökohtainen ja läheinen, sillä kasveja hoidetaan jatkuvasti ja samasta kannasta olevat kasvit kulkevat istuttajan mukana läpi hänen elämänsä, kunnes ne siirretään eteenpäin lapsille ja muille sukulaisille.

Naiset sanoivat, että taarota kitkiessä ja sen kuivuvia lehtiä leikatessa taaro tuntee huoltajansa käden ja kasvaa siksi paremmin. Mengenin käsite *pnge* tarkoittaa kasvattamista ja huoltamista, ja se voi viitata niin kotieläinten, lasten kuin kasvien kasvatukseen – kuten myös suomenkielinen vastineensa. Tämänkaltainen kasvin ja lapsen hoitamisen välinen analogia on hyvin tyypillinen kautta Melanesian (Panoff 1972; Fajans 1997; Ingold 2000; Bashkow 2006). 1960-luvulla maengmurretta puhuvien mengeneiden viljelytekniikoita tutkinut Françoise Panoff (1969: 28) toteaa, että taarolla katsottiin oleva sielu¹², kun taas villoilla kasveilla ei (ks. myös Fajans 1997: 69). Hoidettaessa villit kasvit myös saavat sielun, eli siirtyivät sosiaalisen piiriin. Omilla informanteillani ei ollut edellä mainitun kaltaista käsitystä taaron ”sielusta”, mutta he painottivat silti sen huoltamisen merkitystä ja kuinka se muistuttaa muiden olentojen hoitamista. Kun tiedustelin asiaa eräältä miesinformantiltani, hän sanoi, että vain lapsia ja eläimiä hoidetaan, kun taas kasvit kasvavat itsestään. Mainitessani tämän naisinformanteilleni he totesivat, että miehet eivät vain ymmärrä taaron hoitamiseen liittyvää työtä, koska eivät enää viljele sitä.

Ruoan ja lapsen, jotka molemmat ovat vaatineet huolenpitoa kasvaakseen, välinen yhteys mengeniä keskuudessa käy hyvin ilmi rituaalisissa itkulauluissa:

12 *Kanu* (maeng) tai *koun* (Cape Orford) viittaa ihmisen henkeen tai sieluun (ks. Panoff 1968). Hengellä on mengeniä mukaan tietty autonomia, ja se voi esimerkiksi jättää ruumiin ja liikkua itsenäisesti. Kuoleman yhteydessä henki jättää ruumiin ja palaa takaisin paikkaan, jossa samaan klaanin kuuluvien henget asuvat. Nykyään henki on pitkälti vastine kristilliselle käsitykselle sielusta, mutta käsitys hengen paluusta klaaninsa henkipaikkaan elää vielä.

*Kirpak isoäiteineen poimii kaikenlaisia taaroja
ja heittää rakaimun-taaron toisille kielille.
(Tallennettu 30.10.2011 Sampun-kylässä.)*

Itkulaulut (mengen: *tandaning*, itku) ovat pääosin, mutta eivät yksinomaan, naisten säveltämiä lauluja, joissa julkisesti lauletaan läheisiin sukulaisiin liittyvästä surusta. *Tandaning*-lauluperinne on vanha ja yhä elinvoimainen, minkä vuoksi rituaaleissa lauletaan sekä hyvin vanhoja (3–4 sukupolvea sitten sävellettyjä) että myös uusia lauluja, joita sävelletään jatkuvasti lisää. Lauluissa naiset käsittelevät suruaan tai erityisen tapahtuman aiheuttamaa liikutusta. Aiheet voivat vaihdella hyvinkin laajalla skaalalla rakkaan lapsen kuolemasta sukulaisia kohtaan esitetyihin korruptiosyytteisiin ja niistä syntyneeseen riitaan. On tyypillistä laulaa myös sukulaisista, jotka jättävät kyläyhteisön lähteäkseen töiden tai opiskelujen perään muille paikkakunnille. *Tandaning*-laulut ovat runollisia ja niille on tyypillistä runsas vertauskuvien käyttö. Laulun aiheena olevaa sukulaista verrataan usein arvossa pidettyihin koriste- ja rituaalikasveihin sekä puutarhassa viljeltyyn ruokaan ja erityisesti taaroon. Yllä siteeratussa säkeessä papiksi valmistuvan nuoren miehen sukulaisnainen suree sitä, kuinka tuleva pappi jättää sukunsa. Säkeessä tulevaa pappia verrataan hänen oman klaaninsa *rakaimun*-taarolajikkeeseen ja kerrotaan, kuinka hänen veljentyttärensä ja äitinsä luovuttavat hänet ”toisille kielille”, eli kaukana asuville, vieraita kieliä puhuville muukalaisille.

Sukulaisuus ja hoitaminen

Taaro ei samaistu istuttajaansa vain sen vuoksi, että istuttaja hoitaa taaroa, vaan koska istuttaja hoitaa taaron avulla muita. Esimerkiksi sukulaisensa kuolemaa surevat saattavat kieltää itseltään tiettyjä ruokia – usein juuri merkityksellisimmän taaron – koska kuollut oli eläessään tarjonnut sitä heille. Kieltäytymällä surevat muistelevat suhdetta ja painottavat sen tärkeyttä, koska he joutuvat syömään vähempiarvoisena pidettyjä ruokia. Kielletyn ruoan syöminen aloitetaan yleensä sitten kun

surevan läheiset tarjoavat hänelle seremoniaalisesti kiellettyä ruokaa (ja usein pienen summan rahaa) sen merkiksi, että suruaika on nyt päätynyt. Naisten kuollessa osa heidän taaroistaan saatetaan myös korjata puutarhasta ja koota haudan läheisyyteen pystytetylle lavalle (mengen: *songom*), jolla niiden annetaan mädäntyä. Tällä korostetaan sitä, että taaroja hoitanut ja niillä muita hoivannut nainen on poissa ja hänen taaronsa kuolevat hänen mukanaan. Kun taarot asetetaan *songomille*, sen lehdet suunnataan pois kylästä, koska taaron versominen tulkitaan kutsuvaksi eleeksi, ja jos taaro ”osoittaisi” kylää, kuoleva kutsuisi eläviä mukaansa. Tämä osoittaa, että taaro elävänä organismina ei ole vain passiivinen hoivan kohde, vaan se on tiettyssä mielessä myös aktiivinen toimija. Samalla taaro on myös keskeinen hoivan väline.

Vaikka ajatus verisukulaisuudesta tai saman klaanin jäsenten kesken ”jaetusta verestä” on mengeneille keskeinen sukulaisuuden symboli, ovat myös huoltajuus ja hoitaminen keskeisiä sukulaisuutta määritteleviä seikkoja. Avioliitot klaanin sisällä ovat kiellettyjä, koska muuten ”sama veri sekoittuisi”. Lapsi kuitenkin muodostuu myös isän verestä, ja siksi avioliitot isän lähisukuun (jotka ovat eri klaania ja periaatteessa oivia avioliittokumppaneita) on myös kielletty, koska he ovat isän kautta ”liian lähellä”. Kolmen tai neljän sukupolven jälkeen saman veren katsotaan lakkaavan. Kuitenkin hoitaminen ja huolehtiminen ovat tärkeitä sukulaisuuden kannalta nimenomaan konkreettisina käytäntöinä. Siinä missä kaskipalstojen jako vahvistaa ja erottaa tiettyjä sukulaisuussuhteita laajemmasta sukulaisuuden ”massasta”, myös hoitaminen ja huoltajuus tuottavat sukulaisuutta. On tyypillistä, että avioparit huolehtivat esimerkiksi toisen puolison sisaruksen lapsista ja adoptiot ovat varsin yleisiä.¹³ Minulle huomautettiin usein, että adoptiolapsi on tietyn pariskunnan ”oikea” lapsi, koska he ovat ruokkineet ja hoitaneet lasta. Vastaavasti kerrottiin myös, että lapset, joiden isä on ollut kauan poissa – eikä siten hoitamassa lapsiaan – eivät kutsu isää ”isäksi”.

13 Mengeniien parissa lasten adoptiot eivät silti ole yhtä yleisiä kuin Uuden-Britannian bainingien keskuudessa, jossa jopa 36 % lapsista on adoptoituja. Bainingien keskuudessa adoptio ei myöskään johdu esimerkiksi vanhemman kuoleman kaltaisesta välttämättömyydestä, vaan toisten lapsista huolehtiminen on tavanomaista. Bainingit tietoisesti korostavat hoivan ja huoltajuuden muodostamaa sukulaisuutta yli biologisen sukulaisuuskäsityksen (Fajans 1997: 63).

Epätavallisimmassa adoptiotapauksessa öljypalmuplantaasille metsuriksi työskentelemään mennyt nuori mies oli adoptoinut plantaasilla kurjissa oloissa olleen vanhan miehen isäkseen, koska ”säälä häntä”. Metsuri oli ottanut Papua-Uuden-Guinean pääsaarelta kotoisin olevan miehen asumaan luokseen metsäkämpälleen ja maksoi hänelle pientä palkkaa ruoan laittamisesta ja mökin tavaroiden vahtimisesta. Suhteen syvetessä metsuri alkoi kutsua miestä isäkseen ja hän vastavuoroisesti metsuria lapsekseen. Ajan myötä myös metsurin siskot rupesivat kutsumaan miestä ”plantaasilla asuvaksi isäkseen”, mikä herätti oudoksuntaa muissa, koska heidän biologinen isänsä oli hengissä ja ottoisä puolestaan täysin eri osasta Papua-Uutta-Guinea. Siskot kuitenkin kertoivat kyläläisille, että aina kun he vierailevat plantaasilla, mies ostaa heille riisiä ja säilykkeitä – kylillä arvostettuja kulutushyödykkeitä – ja ruokkii heitä kuin omia lapsiaan. Lopulta muut kyläläiset totesivat, että kyseessä tosiaankin on heidän ”oikea” isänsä, koska hän hoitaa ottolapsiaan niin hyvin. Metsurin biologinen isä ryhtyi myös kutsumaan miestä veljekseen. Jaetun veren symbolin lisäksi hoiva ja huolenpito nimenomaan kouriintuntuvina käytäntöinä nousevat erittäin keskeiseen asemaan mengeniä tavassa määrittää sukulaisuutta. Olennaista on, että hoiva ei ole vain abstrakti käsite, vaan se aineellistuu nimenomaan jaettavana ruokana. Papua-Uuden-Guinean pääsaarella orokaiva-kansan parissa tutkimusta tehnyt antropologi Ira Bashkow (2006: 148) toteaa, että ruokalahjat ovat arvostetumpi kommunikaation väline kuin puhe, joka on mahdollisesti pyörrettävissä, kun taas annettu ruoka on kiistaton aineellinen uhraus antajan taholta. Myös mengeniä keskuudessa ”teot puhuvat sanoja enemmän”. Tämä näkyy siinä, että ihmiset ovat usein etukäteen haluttomia kertomaan hankkeistaan, esimerkiksi suunnitelluista seremoniallisista vaihdoista, koska he pelkäävät, että jostain syystä eivät voisikaan pitää lupaustaan. Lupausten sijasta annetaan konkreettista apua. Konkreettisimmillaan tämä on annettua ruokaa.

Seremonialliset vaihdot ja ruoan jakaminen

Mengenien sukulaisuus rakentuu vahvasti ruoan jakamisen ja huoltajuuden – jota kutsutaan usein myös ”kovaksi työksi” (mengen: *klíngngan chi main*) – varaan. Ruoan jakaminen on arkielämän lisäksi keskeistä myös sellaisissa seremonioissa (mengen: *pnæis*, ”juhla”) kuin avio-
liittoon ja kuolemaan liittyvissä vaihdoissa sekä initiaatioissa. Vaihtoja pidetään korvauksina tietyn henkilön tuottamiseen ja ylläpitoon kulu-
neesta ”kovasta työstä”, kun taas initiaatiot merkitsevät henkilön elämän-
vaiheita lapsuudesta aikuisuuteen. Ruoan jakaminen on olennaista kai-
kissa näissä tapauksissa.

Mengenit eivät erityisesti juhli tai korosta lapsen syntymää. Ensimmäi-
nen elämänsäkiertoon liittyvä vaihe on lasten initioiminen, joka tapahtuu
noin seitsemän vuoden iässä. Rituaalin tarkoitus on tehdä lapsista tyt-
töjä tai poikia. Sukupuoli ei ole siis puhtaasti biologinen itsestäänsel-
vyys, vaan se on aktiivisesti tuotettava ominaisuus (Kahn 1986: 125;
Strathern 1988). Vastaavasti myöhästeini-iässä järjestetään toinen initia-
tiokierros, joka tekee pojista ja tytöistä naimaikäisiä miehiä ja naisia.
Initiaatorituaalit järjestetään vuosittain pääviljelyskasvien, eli jamssin
ja taaron, sadonkorjuuajankoina loppuvuodesta (jamssi: lokakuu, taaro:
joulu-/tammikuun vaihde) (ks. Panoff, M. 1969). Initiaatorituaaleihin
valmistautuminen alkaa parhaimmillaan jopa vuosia ennen varsinaista
tapahtumaa: initioitavan huoltajat alkavat kasvattaa sikoja, ja kun siat
ovat tarpeeksi suuria, raivataan erityisen suuri kaskipalsta, jota viljele-
mään kutsutaan ystäviä ja sukulaisia, joiden halutaan auttavan rituaalin
järjestämisessä. Seremoniat ovat yksittäisen perheen järjestämiä, mutta
koko kylä auttaa tuomalla ruokaa jaettavaksi.

Initiaatioseremoniat ovat kolmipäiväisiä tapahtumia, joiden aikana
initioitava lapsi tai nuori pestään seremoniaalisesti ja hänelle suoritetaan
muut initiaatiota määrittävät toimenpiteet, kuten tyttöjen tapauksessa
nenän lävistäminen ja poikien tapauksessa sulkeminen miesten taloon
muutamaksi päiväksi eristyksiin naisista. Itse juhllallisuudet huipentuvat
kolmantena päivänä saapuvan metsänhenki *avulun* tanssiin ja seremo-
nialliseen ruokajakoon. Initiaatorituaalien monipuolisen symboliikan
ja monimutkaisen rakenteen käsitteleminen vaatisi oman artikkelinsa,

joten keskityn tässä kuvaamaan ruokajakoa, joka ilmentää mengeniien sukulaisuuden kannalta keskeisiä teemoja. Kuten mainittua, initiaatio-rituaalissa jaetaan sikoja ja viljelykasveja, eli varsinaista ruokaa, kuten mengeniit asian ilmaisevat. Useimmilla perheillä on yleensä koko ajan vähintään muutama sika. Kuten todettua, ruokalahjat ovat arvostettuja kommunikaation välineitä, sillä ne ovat kouriintuntuvia symboleita ja siksi ne ovat osa kaikkia mengeneiden muodollisia tapahtumia. Sikoja kasvatetaan yksinomaan näitä vaihtoja varten, eikä kukaan syö omaa sikaansa. Päinvastoin mengeneille tämä olisi itsekkyyden ja epäsosiaalisuuden huipentuma. Mengeniien mukaan sika on arvokas lahja, koska sen hoitamiseen on nähty paljon vaivaa tai ”kovaa työtä” – kuten lasten tai kasvien hoitamiseen – ja tämän vuoksi seremonioissa ei missään tapauksessa jaeta villisikoja, joita mengeniien mukaan saa metsästä ”yksinkertaisesti pyytämällä”. Siten ne eivät ole hoivan ja ”kovan työn” tuloksia eivätkä myöskään arvokkaita.

Initiaatiovaihdot toimivat siten, että initioitavan lapsen tai nuoren perhe kutsuu initioitavan kannalta merkittävinä pitämiään sukulaisia eli avustajia auttamaan juhlallisuuksissa ja huolehtimaan saapuneille vieraille ruokaa. Jokaiselle avustajalle annetaan elävä sika ja pino sekä raakaa että kypsennettyä ruokaa. Vastaavasti avustajaksi kutsutun henkilön on myös tuotava mukanaan sika ja ruokaa initiaatioissa jaettavaksi. Mengeniien seremoniaaliset vaihdot tähtäävät viime kädessä aina tasatilanteeseen, eli saatuu lahjaan tulisi aina jollain aikavälillä vastata samalla mitalla. Vastalahja voi kuitenkin seurata hyvinkin pitkän ajan päästä, ja se voidaan antaa esimerkiksi alkuperäisen antajan sukulaisille. Ei ole tavatonta, että mengeniien initiaatioissa avustajiksi kutsutaan väkeä, joiden vanhemmat ovat antaneet jotain initiaation järjestäjien vanhemmille. Alkuperäiset lahjoittajat ovat hyvin voineet jo kuolla, mutta vaihdon katsotaan silti tasautuneen. Vaihdoissa on siten kyse ennen kaikkea sosiaalisten suhteiden ylläpitämisestä ja luomisesta.

Kypsennetty ruoka jaetaan ennen seremonioiden huipentumista syötäväksi, kun taas raaka ruoka voidaan kypsentää joko paikan päällä tai vieraat voivat viedä sen mukanaan kotikyliinsä ja valmistaa siellä, jakaa eteenpäin omissa seremonioissaan tai jopa istuttaa juurekset uudestaan. Tämän vuoksi raaka ruoka on vaihtoartikkelina eri luokituksessa kuin

kypsennetty heti syötäväksi tarkoitettu ruoka, sillä sitä voidaan käyttää useammassa vaihdossa ja siten sen sosiaalisuutta luovat mahdollisuudet ovat suuremmat. Osittain tämän takia kypsentämättömän ruoan jakaminen nousi niin keskeiseksi kiistan aiheeksi tämän artikkelin alussa kuvatussa tapauksessa. Ruokaa jakamaan kutsuttu avustaja voi myös päättää, teurastaako sian paikan päällä ja kypsentääkö sen vai viekö sen elävänä mukaansa. Initiaatiossa saatu sika voidaan teurastaa ja syödä myöhemmin, antaa eteenpäin uuden seremonian järjestämisestä varten tai ottaa hoitoon. Sika ja raaka ruoka toimivat vaihdoissa siten hyvin samalla tavoilla.

Initiaatioiden lisäksi seremoniallisia vaihtoja järjestetään myös avioliittojen ja kuolemantapausten yhteydessä. Kaavoiltaan ne noudattavat hyvin pitkälti samaa järjestystä kuin initiaatiot. Avioliittovaihtojen yhteydessä aviomiehen suku, eli lähinnä hänen (äitinsä) klaani ynnä isän puolisia sukulaisia, kokoavat sikoja, ruokaa, paikallisia arvoesineitä sekä rahaa vaimon klaanille annettavaksi. Vaimon klaaniin kuuluvat vanhimmat tädit ja enot puolestaan jakavat saadun lahjan eteenpäin. Vaihtoseremoniat ovat vahvasti sidoksissa käsityksiin ihmisytydestä ja siitä kuinka ihminen rakentuu toisten huolenpidon kautta (Fajans 1988, 1997: 29, 70–71). Kuolin- ja avioliittovaihdoissa on julkilausutusti kyse tietyn henkilön – avioliiton tapauksessa synnyinperheestään miehensä luokse lähtevä nainen tai kuoleman myötä yhteisöstä poistuneen jäsenen – ”korvaamisesta” suvulle, joka on tehnyt ”kovaa työtä” hänen eteensä. Jakoihin kutsutaan paitsi klaanin jäseniä, myös ihmisiä muista klaaneista, joiden katsotaan olleen erityisen tärkeitä kyseessä olevan henkilön, initioitavan tai kuolleen, elämässä. Tässä yhteydessä ”tärkeänä” pidetään nimenomaan henkilöä, joka on antanut hoivaa tai apua, joka puolestaan ilmenee usein ruokana mutta nykyään myös esimerkiksi rahallisina avustuksina.

Antropologit Joel Robbins ja David Akin ovat todenneet, että Melanesiassa sosiaalista rakennetta ja sosiaalisuutta luodaan vaihtojen avulla (Robbins & Akin 1999: 14). Tämä tarkoittaa sitä, että tietynlaisissa vaihdoissa esimerkiksi tietyn tyyppisten sukulaisten kuuluu saada tai antaa lahjoja. Vastaavasti myös tietynlaisiin vaihtoihin osallistuvat henkilöt ovat tämän vuoksi tietyn tyyppisessä suhteessa keskenään, eli esimerkiksi vaihdoissa lahjoja antavat lasketaan toistensa sukulaisiksi. Robbins ja

Akin ovat todenneet, että melanesialaisissa vaihdoissa, olipa kyse sitten muodollisista tai arkipäiväisistä vaihdoista, usein antamisen tapa on tärkeämpi kuin vaihdettavat esineet (Robbins & Akin 1999: 14). Esimerkiksi jos sukulaiset ovat perinteisesti jakaneet keskenään ruokaa, voidaan ruoka myös korvata vaikkapa rahalla tai kulutushyödykkeillä niin kauan kuin sitä jaetaan. Sikäli kuin ruoan antaminen ja jakaminen määrittää sukulaisuutta, on puolestaan ruoan vaihtokauppa tai myyminen sukulaisten kesken ongelma, koska se muuttaa vaihdon tapaa ja vie siten pohjaa sukulaisuudelta (Robbins & Akin 1999: 14, 32).

Juuri tästä syystä mengenet ovat kelpuuttaneet rahan ja tietyn tyyppiset kulutushyödykkeet, kuten vaatteina käytettävät kankaat, osaksi initiaatiovaihtojaan. Niin kauan kun niitä jaetaan kuten ruokaa ja sikoja, ne luovat sukulaisuutta ja muita sosiaalisia suhteita. Vaikka seremoniallisissa vaihdoissa ei kelpuuteta villisikoja, voi vaihtoa harjoittaa ostetuilla sioilla. Eräs ystäväni huomautti tämän johtuvan siitä, että rahan ansaitseminen on myös vaatinut vaivaa ja kovaa työtä. Mengeneille työ on nimenomaan sosiaalisia suhteita ylläpitävää ja luovaa toimintaa, ja sikäli kuin esimerkiksi palkkana saatu raha vaihdetaan lahjaksi annettavaksi siaksi, lukeutuu se myös ”kovan työn” piiriin. Vaikka vaihtamisen tapa onkin usein vaihtojen luonnetta määrittävä tekijä, eivät vaihdetut asiat ole merkityksellisiä. Esimerkiksi kaupasta ostettu ruoka ei ole mengenen keskuudessa korvannut viljelykasveja vaihdoissa. Nähdäkseni tämä johtuu siitä, että viljelykasveissa aineellistuu huomattavasti enemmän mengenen kannalta keskeisiä asioita, kuten huolenpitoa, sosiaalisuutta sekä yhteisön että yksilöiden historiaa.

Lopuksi

Edellä olen pyrkinyt osoittamaan, miksi viljelykasvit ja niistä valmistettava ruoka ovat mengeneille niin arkielämässä kuin rituaaleissa keskeisimpiä ihmisyyttä ja sukulaisuutta rakentavia käytäntöjä ja niihin liitettyjä symboleita. Viljelykasviensa ja kotieläintensä kasvattamisesta ruoaksi konkreettisesti riippuvaisille mengeneille ”ruoka” ei siksi voi olla sivuseikka tai itsestäänselvyys, kuten ne toisinaan tuntuvat olevan

nykyisten niin kutsuttujen kehittyneiden maiden yltäkyläisyydessä eläville ihmisille, joille ruoka on ensisijaisesti ostettavia kulutushyödykkeitä, joiden tuotanto- ja myyntiketjuja tavalliset kuluttajat vain harvoin tulevat ajatelleeksi.

Yhtäältä ruoan tuotanto on voimakkaasti sidoksissa sukulaisuuteen, joka on maankäytön ja yhteistyön perusta. Ensimmäiseen raivaajaansa yhdistyvät puutarhat periytyvät raivausoikeuksina raivaajan lapsille ja sukulaisille, kun taas äidin sukulinjan mukaan periytyvät klaanit hallinnoivat maa-alueita. Puutarhan palstat puolestaan jaetaan ystäville ja sukulaisille, joiden kanssa tehdään päivittäin työtä puutarhassa. Toisaalta puutarhojen raivaus ja palstoittaminen myös tuottavat merkityksellistä sukulaisuutta. Mengeniin sukulaisuusjärjestelmä on kaikenkattava, jolla tarkoitetaan sitä, että kaikki yhteisön jäsenet ovat jossain sukulaisuus-suhteessa toisiinsa. Usein tämä perustuu klaani-identiteettiin, joka määrittää sopivat avioliittokumppanit. Eksogamiset avioliittosäännöt luovat linkkejä klaanien välille, ja useimmat yhteisön jäsenet pystyivät löytämään yhteisiä sukulaisia muutaman sukupolven takaa.

Tällaisessa tilanteessa puutarhojen jakamisella ja ruoan seremoniallisella vaihtamisella rituaaleissa nostetaan esiin – ja luodaan – merkittävät suhteet niin sanotusti erottelemattomasta sukulaisuuden massasta samalla tavalla kuten esimerkiksi initiaatioilla aktiivisesti tuotetaan sukupuolittuneita sosiaalisia persoonia sukupuolettomista lapsista. Yhtäältä myös esimerkiksi puutarhapalstoja jaetaan vanhojen sukuyhteyksien perusteella, mutta toisaalta nimenomaan tämä jakaminen vahvistaa niitä ja erottaa ne muista mahdollisista yhteyksistä. Jakaminen ja sen kautta suhteiden luominen ja ylläpitäminen ovat myös hyvin keskeisiä seikkoja melanesialaisissa yhteiskunnissa. Mengeniin parissa viljely on usein erilaista vaihtoa, sillä harva viljelee oman klaaninsa maata, ja tämän maan jakamisen kautta ollaan suhteessa toisiin. Jakaminen on myös keskeinen kulttuurinen arvo ja erityisesti tämä koskee ruokaa: minulle huomautettiin usein, kuinka ”mengeniin kulttuuriin” kuuluu se, että kaikille vieraille jaetaan heidän alkuperästään huolimatta ruokaa.

Sosiaalistava työ on myös keskeinen osa sukulaisuutta. Mengeniin lähellä asuvien bainingien sukulaisuutta käsitellyt Jane Fajans (1997:

69) on osoittanut, kuinka nimenomaan lapsen – oman tai adoptoidun – ruokkiminen tekee hänestä läheisen ja ”oikean” lapsen. Vastaava teema toistuu myös länsipapualaisten korowaiden käsityksissä sosiaalisuudesta: korowai-vanhemmille vastasyntyneet lapset ovat perustavanlaatuisesti ”toisia”, omituisia ja jopa uhkaavia olentoja, mutta lapsen jatkuva hoitaminen ja ruokkiminen tekevät vanhempi-lapsisuhteesta läheisimmän ja arvostetuimman suhteen (Stasch 2009: 149, 153). Kuten Rupert Stasch (2009: 162) toteaa, korowaiden parissa kiintymys ja rakkaus läheisissä suhteissa ilmaistaan nimenomaan aineellisten asioiden, usein ruoan, kautta. Vastaavasti myös juuri ruoka tuottaa tätä kiintymystä ja rakkautta. Olennaisilta osin myös mengeniien sukulaisuus rakentuu vastaavanlaisten käsitysten varaan.

Mengeneille sukulaisuus on siis kovaa työtä ja kova työ tekee sukulaisia. Kuten artikkelissa on kuvattu, myös mengeniien parissa nimenomaan jaettu ruoka ja muun muassa sen muodossa annettu huolenpito tekevät sukulaisia. Vaikka yhteinen veri on voimakas sukulaisuuden symboli, ei se vielä yksin ole riittävä sukulaisuuden ehto. Tämä käy hyvin ilmi *kastomissa*, eli kuoleman, avioliiton ja initiaatioiden osana suoritetuissa ruokajaoissa, joissa ruokaa jakamaan kutsutaan läheisiä ja tärkeitä sukulaisia. Tärkeiksi sukulaisiksi lasketaan ne, jotka ovat jollain tavalla osallistuneet initioitavan lapsen tai muistettavan kuolleen hoitamiseen. Avioliittoon liittyvät vaihdot ovat myös tapa korostaa ja osoittaa arvostusta ihmisen tuottamiseen vaadittua ”kovaa työtä” kohtaan. Kun aviomiehen suku lahjoittaa vaimon klaanille suuren määrän ruokaa, sikoja, arvoesineitä ja rahaa, kyse ei ole niinkään ”vaimon ostamisesta” vaan vaimon sukulaisten kovan työn korvaamisesta. Usein vaimon klaani antaa osan saadusta lahjasta vaimon isälle, joka siis kuuluu eri klaaniin, koska myös isä on tehnyt paljon kovaa työtä lapsensa eteen.

Tulevan papin juhlia koskevassa riidassa papin äiti totesi minulle, että viime kädessä hänen eikä papin muiden sukulaisten tulisi päättää juhlien luonteesta, koska hän on synnyttänyt pojan, eivätkä sukulaiset edes osallistuneet hänen lukukausimaksujensa hoitamiseen. Äidin toteamuksesta käy ilmi, että hänen mielipiteensä painaa eniten: ei niinkään siksi, että hän on äiti, vaan koska hän – toisin kuin sukulaiset – on tehnyt työtä lapsen eteen. Viimeaikaista tutkimusta (erityisesti Fajans 1997;

Bashkow 2006; Stasch 2009) mukailien mengineien sukulaisuus ei ole vain abstrakti yhteisen veren symbolille perustuva luokitusjärjestelmä vaan aineellisia käytäntöjä. Jaetut kaskipuutarhat, huolenpito ja jaettu ruoka eivät siten ole vain tapoja ilmentää ja symboloida sukulaisuutta, vaan ne ovat sukulaisuus.

KIRJALLISUUS

- Bashkow, Ira 2006. *The Meaning of Whitemen: Race & Modernity in the Orokaiva Cultural World*. Chicago: Chicago University Press.
- Douglas, Mary 1972. Deciphering a Meal. *Daedalus* 101 (1): 61–81.
- Fajans, Jane 1988. The Transformative Value of Food: A Review Essay. *Food and Foodways* 3 (1–2): 143–166.
- Fajans, Jane 1997. *They Make Themselves: Work and Play among the Baining of Papua New Guinea*. Chicago: University of Chicago Press.
- Geertz, Clifford 1970 [1963]. *Agricultural Involution: The Process of Ecological Change in Indonesia*. Berkeley: University of California Press.
- Ingold, Tim 2000. *The Perception of the Environment: Essays in Livelihood, Dwelling and Skill*. London: Routledge.
- Kahn, Miriam 1986. *Always Hungry, Never Greedy: Food and the Expression of Gender in a Melanesian Society*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lévi-Strauss, Claude 2008 [1966]. The Culinary Triangle. Teoksessa Carole Counihan & Penny van Esterik (toim.), *Food and Culture: A Reader*. New York: Routledge.
- Panoff, Françoise 1969. Some Facets of Maenge Horticulture. *Oceania* 40 (1): 20–31.
- Panoff, Françoise 1972. *Maenge Gardens: A Study of Maenge Relationship to Domesticates*. Canberra: Australian National University. Julkaisematon väitöskirja.
- Panoff, Michel 1968. The Notion of Double Self among the Maenge. *Journal of the Polynesian Society* 77 (3): 275–295.
- Panoff, Michel 1969. The Notion of Time among the Maenge People of New Britain. *Ethnology* 8 (2): 153–166.
- Robbins, Joel & David Akin 1999. An Introduction to Melanesian Currencies. Teoksessa David Akin & Joel Robbins (toim.), *Money and Modernity: State and Local Currencies in Melanesia*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- Sahlins, Marshall 1976. *Culture and Practical Reason*. Chicago: Chicago University Press.
- Stasch, Rupert 2009. *Society of Others: Kinship and Mourning in a West Papuan Place*. Berkeley: University of California Press.
- Strathern, Marilyn 1988. *The Gender of the Gift: Problems with Women and Problems with Society in Melanesia*. Berkeley: University of California Press.
- Tammisto, Tuomas 2012. Aika, paikka ja historia Papua-Uuden-Guinean mengineien ympäristössä. Teoksessa Kallinen, Timo, Anja Nygren & Tuomas Tammisto (toim.), *Ympäristö ja kulttuuri*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Wagner, Roy 1974. Are There Social Groups in the New Guinea Highlands. Teoksessa Murray Leaf (toim.), *Frontiers of Anthropology*. New York: van Nostrand Company.